

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิกฤตการณ์เศรษฐกิจของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2540 ที่ผ่านมามีผลกระทบต่อธุรกิจต่าง ๆ ต้องเผชิญกับปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้นเนื่องจากค่าเงินบาทอ่อนตัว ความผันผวนต่าง ๆ ในตลาดเงินของโลก ที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อตลาดทุนของไทย จนแม้ปัจจุบัน เงินบาทจะแข็งค่าแล้วก็ตาม กิจกรรมส่วนใหญ่ยังเผชิญปัญหาภาระผูกพันที่เกิดจากการก่อหนี้สืบเนื่องมาจากผลของการวิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าวในอดีต และในการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน กิจกรรมส่วนใหญ่มีดำเนินงานโดยการก่อหนี้ เช่น การซื้อขายสินค้า และการให้บริการ ที่เป็นเงินเชื่อ เงินทุนหมุนเวียน ได้มาจากการกู้ยืมธนาคาร หรือสถาบันการเงินต่าง ๆ ส่วนการลงทุนในสินทรัพย์ถาวรก็ได้แหล่งเงินทุนมาจากการกู้ยืมระยะยาว กิจกรรมยังมีหนี้สินอื่นจากการดำเนินงาน ในบางกรณีกิจการอาจต้องพิจารณาว่า ภาระผูกพันที่ต้องรับรู้ในงบการเงินหรือไม่ เพราะยังไม่สามารถวัดมูลค่าภาระผูกพัน ได้อย่างน่าเชื่อถือเพียงพอ หรือรายการดังกล่าวมีความน่าจะเป็นไม่ถึงระดับความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่กิจการจะสูญเสียทรัพยากรที่มีประโยชน์เชิงเศรษฐกิจเพื่อชำระภาระผูกพันนั้นและแสดงไว้เป็นหนี้สินที่อาจเกิดขึ้น

การบัญชีสำหรับภาระผูกพันที่เป็นหนี้สินเป็นเรื่องที่ซับซ้อน มีนัยสำคัญ และอาจมีอิทธิพลต่อนักลงทุนและผู้ใช้งบการเงิน แม้ผู้กำหนดมาตรฐานการบัญชีจะทราบความสำคัญของหนี้สิน แต่การบัญชีสำหรับภาระผูกพันที่เป็นหนี้สินยังมีปัญหาเกี่ยวกับแนวความคิด คำนิยาม และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการรับรู้ การวัดมูลค่า และการจัดประเภท ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อราคาหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ได้ เนื่องจาก ผลตอบแทนที่กิจการที่ต้องจ่ายให้กับผู้ถือหุ้น คือ กระแสเงินสดลดภาระที่หลีกเลี่ยงการชำระหนี้แก่บุคคลภายนอกแล้ว ดังนั้นภาระผูกพันถือเป็นปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่อการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์

สาเหตุการล้มละลายของ บริษัท เอนรอน จำกัด (มหาชน) ส่วนหนึ่งเกิดจากภาระผูกพัน และหนี้สินจำนวนที่ไม่ปรากฏในบัญชี บริษัท เอนรอน จำกัด (มหาชน) ทำให้หน่วยงานกำกับดูแลเริ่มพิจารณาถึงความจำเป็นของ “การเปิดเผยข้อมูลที่ดี” ที่จะทำให้ผู้ลงทุนได้รับข้อมูลที่มีเนื้อหา และรายละเอียดเพียงพอต่อการตัดสินใจลงทุนในบริษัท ให้ถูกต้อง ครบถ้วน ทันเวลา โปร่งใส มีการบริหารความเสี่ยงและระบบเตือนภัยล่วงหน้า เป็นต้น

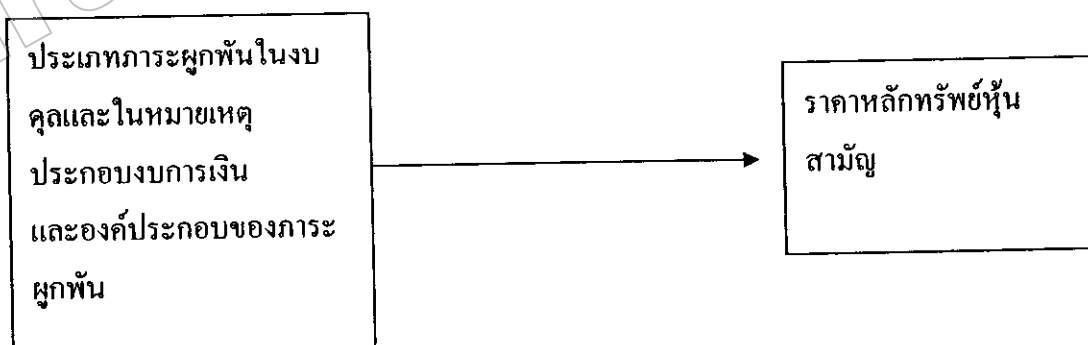
งานวิจัยในอดีตส่วนใหญ่ศึกษาความมีคุณค่าของข้อมูลกำไร (Information Content of Earnings) ในด้านกำไรทางบัญชี ณ งวดปัจจุบัน สามารถใช้เป็นตัวแทนในการประมาณกำไรทางบัญชีในอนาคต ซึ่งเป็นข้อมูลที่สัมพันธ์กับเงินปันผลในอนาคตที่บริษัทจะจ่ายเป็นกระแสเงินสดให้ผู้ลงทุน แต่การศึกษาถึงความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญของประเภทภาระผูกพันยังมีไม่มากนัก การศึกษาความสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญของประเภทภาระผูกพันและความสามารถขององค์ประกอบของภาระผูกพันของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ทราบประโยชน์ของข้อมูลดังกล่าวในการอธิบายราคาหลักทรัพย์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาศักยภาพในการอธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญของประเภทภาระผูกพัน มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาศักยภาพในการอธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญของประเภทภาระผูกพันในงบดุลและในหมายเหตุประกอบงบการเงิน กรณีบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาศักยภาพในการอธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญขององค์ประกอบของภาระผูกพันมี กรณีบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

คำถามของการวิจัย

1. ประเภทภาระผูกพันในงบดุลและในหมายเหตุประกอบงบการเงินมีความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญแตกต่างกันหรือไม่
2. องค์ประกอบของภาระผูกพันมีความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญแตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานของการวิจัย

การกำหนดปัญหาและวัตถุประสงค์ของงานวิจัยฉบับนี้ มุ่งทดสอบความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญของประเภทภาระผูกพัน โดยกำหนดสมมติฐานการวิจัยดังนี้

H1: ประเภทภาระผูกพันในงบดุลและในหมายเหตุประกอบงบการเงินมีความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญแตกต่างกัน

H2: องค์ประกอบของประเภทภาระผูกพันมีความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญแตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบความสามารถของประเภทภาระผูกพันในงบดุลและในหมายเหตุประกอบงบการเงินที่ใช้ในการอธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญ
2. ทำให้ทราบความสามารถขององค์ประกอบของภาระผูกพันที่ใช้ในการอธิบายราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญ
3. เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจของนักลงทุน และผู้ใช้งบการเงินในการลงทุนในหลักทรัพย์ที่เหมาะสม และเป็นหลักฐานทางวิชาการสำหรับผู้สนใจที่จะนำไปศึกษาหรือเพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมข้อมูลจากงบการเงิน และหมายเหตุประกอบงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2546 – 2548 รวมระยะเวลา 3 ปี จากกลุ่มบริษัทที่ศึกษาแบ่งออกเป็นทั้งหมด 7 กลุ่มอุตสาหกรรม คือ กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มสินค้าบริโภคและอุปโภค กลุ่มวัสดุก่อสร้างและสินค้าอุตสาหกรรม กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง กลุ่มทรัพยากร กลุ่มบริการ กลุ่มเทคโนโลยี ทั้งนี้จะไม่ศึกษา

กลุ่มธนาคาร เงินทุนหลักทรัพย์และการประกันภัย เนื่องจาก 3 กลุ่มนี้ มีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่น และยกเว้นบริษัทที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มบริษัทที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูการดำเนินงาน เนื่องจากราคาซื้อขายหลักทรัพย์ของบริษัทที่อยู่ในกลุ่มนี้ไม่มีความสัมพันธ์กับข้อมูลทางบัญชี

นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษานี้ได้ใช้ศัพท์เฉพาะโดยมีความหมายสำหรับใช้ในการศึกษาดังต่อไปนี้

ภาระผูกพัน คือ หนี้สิน (Liabilities) หมายถึง ภาระผูกพันในปัจจุบันของกิจการ ภาระผูกพันดังกล่าวเป็นผลของเหตุการณ์ในอดีตซึ่งการชำระภาระผูกพันนั้น คาดว่าจะส่งผลให้กิจการต้องสูญเสียทรัพยากรที่มีประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ

ภาระผูกพันในงบดุล คือ หนี้สินที่เปิดเผยข้อมูลในงบดุล หมายถึง หนี้สินนั้นเข้าเกณฑ์การรับรู้รายการสองข้อ คือ 1. เมื่อมีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจของทรัพยากรจะออกจากกิจการเพื่อชำระภาระผูกพันในปัจจุบัน และ 2. เมื่อมูลค่าของภาระผูกพันนั้นสามารถวัดค่าได้อย่างน่าเชื่อถือ

ภาระผูกพันในหมายเหตุประกอบงบการเงิน คือ หนี้สินที่เปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน หมายถึง กิจการที่มีภาระผูกพันในปัจจุบันซึ่งเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ในอดีต แต่ไม่สามารถรับรู้เป็นหนี้สินในงบดุลได้ เช่น กิจการมีคดีความฟ้องร้องที่กำลังพิจารณาอยู่ในศาล และกิจการทราบดีว่าหากกิจการแพ้คดี กิจการจะต้องจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่คู่กรณี รายการและเหตุการณ์ทางบัญชีดังกล่าวไม่เข้าหลักเกณฑ์ทั้งสองข้อของการรับรู้เป็นหนี้สินในงบดุล เนื่องจากเป็นไปตามข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้ 1. มีความน่าจะเป็นไปได้ถึงระดับความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่กิจการจะสูญเสียทรัพยากรที่มีประโยชน์เชิงเศรษฐกิจต่อกิจการเพื่อจ่ายชำระภาระผูกพันนั้น หรือ 2. กิจการไม่สามารถวัดมูลค่าภาระผูกพันได้อย่างน่าเชื่อถือเพียงพอ รายการและเหตุการณ์ทางบัญชีนี้ เรียกว่า “หนี้สินที่อาจจะเกิดขึ้น” ซึ่งกิจการต้องไม่รับรู้หนี้สินที่อาจจะเกิดขึ้นในงบดุล แต่ต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สินที่อาจจะเกิดขึ้นดังกล่าวในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ข้อมูลที่มีประโยชน์ในการกำหนดราคาหลักทรัพย์ (Value Relevance) หมายถึง การพิจารณาความสามารถของข้อมูลทางบัญชีในการใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์ ตามแนวทางทางทฤษฎีของ Feltham and Ohlson (1995) โดยสนใจตัววัดมูลค่าของข้อมูลหรือกลุ่มของข้อมูลทางบัญชีว่าการเปลี่ยนของตัววัดมูลค่าเหล่านั้นอธิบายการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ได้หรือไม่อย่างไร